

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 352/354

Д. Т. Бікулов

кандидат наук з державного управління, доцент
Запорізький національний університет

ПІДВИЩЕННЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІВДЕННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті описано механізми підвищення привабливості туристичної інфраструктури регіонів України. Розглянуто конкретні заходи та проекти, які необхідні для збільшення інвестиційної привабливості об'єктів туристичної інфраструктури.

Ключові слова: інвестиції, туристична інфраструктура, прибуток, послуги, виробництво, механізми, місцеве самоврядування.

I. Вступ

Вирішення проблеми забезпечення інвестиційної привабливості тієї чи іншої території є одними з основних завдань, які стоять перед органами державного управління та місцевого самоврядування. Загалом інвестиційна привабливість території складається з низки обставин, результатом яких має бути рішення інвестора – власника капіталу щодо його перетворення на засоби виробництва. При цьому капітал стає пов'язаним на тривалий час із станом речей, який складається на тій території, де й відбувається інвестиційний проект. Проблематика інвестиційної привабливості територій є предметом досліджень багатьох видатних українських та зарубіжних учених.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідити механізм підвищення привабливості туристичної інфраструктури України.

III. Результати

Інвестиції є так званим мультиплікатором, тобто економічним фактором, посилення дії якого викликає зростання інших показників. Для регіону, в якому доступні традиційні фактори виробництва в їх класичному сприйнятті (земля, праця, капітал та природні ресурси), які можна використати для утворення доданої вартості, насиченість іноземними інвестиціями стає обставиною, що залежить від якості державного та регіонального управління. Інститути державної влади виступають як регулятор відносин між інвесторами, тобто власниками капіталу та засобів виробництва, найманими

ми робітниками, населенням громад з метою їх балансування та справедливого, ефективного співіснування. Така ефективність виявляється в тому, що всі сторони зацікавлені в нових доданих вартостях, які тотожні новим споживчим якостям. Обидві ці категорії: додана вартість та споживча якість – мають бути тотожні одна одній та виступати як джерела соціальних благ, а також доходу домогосподарств. У нормальному вигляді вони утворюють коло обігу соціальних благ: природні ресурси, засоби та фактори виробництва використовують у виробничому процесі для утворення суспільно корисного продукту, разом з продуктом утворюється нова споживча якість, яка дорівнює новій доданій вартості. Цінність нової споживчої якості зумовлює перетворення продукту на гроші, які містять у собі додану вартість. Додана вартість є джерелом прибутку підприємця – власника засобів виробництва та доходу найманого робітника. Прибуток підприємця створює нові засоби виробництва та забезпечує новий попит на соціальні блага. Дохід домогосподарства створює попит та, у разі його достатньої кількості, нові засоби виробництва (трансформуючись у кредит через банківську систему) [4].

Основою теоретичного обґрунтування інвестицій є теорія Дж. Тобіна, згідно з якою фірмі вигідно робити інвестиції в разі, якщо вартість активів (засобів виробництва), що створюються в результаті інвестицій, буде значно вищою, ніж номінальна сума витрат на це створення. Вигода при цьому зростає пропорційно розмірам інвестицій: чим вони більші, тим більша вигода. Існує поняття – індикатор Тобіна, який відображає відношення між номінальною вар-

тістю капіталу та відновною, тобто до та після реалізації інвестицій.

Крім того, Дж. Тобін став відомим своєю пропозицією щодо введення податку на валютні операції юридичних осіб – обмін однієї валюти на іншу. На його думку, такий підхід у контексті європейських країн надав би можливість зменшити кількість транскордонних операцій з іноземною валютою та навіть збір у сумі від 0,1 до 0,25% надав би можливість збирати близько 150 млрд дол. у межах країн, що зараз є членами ЄС.

Податок на валютні операції може стати одним із доходів бюджету або центрального банку країни, що надаватиме можливість його реінвестування в реальний сектор економіки.

Поняття “інвестиції” має декілька поширених визначень, які використовують як у фінансовій термінології, так і в практичній підприємницькій діяльності. Інвестиції – це господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав в обмін на кошти або інше майно [1].

У туристичній діяльності інвестиційна привабливість визначається певною мірою природними факторами. Це означає, що в окремих регіонах для активізації інвестиційних проєктів достатньо впровадження політики державного управління та місцевого самоврядування, решта – визначається природними обставинами. Проте в інших регіонах має відбутись ціла низка явищ для того, щоб налагодити реалізацію нових проєктів та співпрацю з інвесторами.

Розглянемо чинники, які є умовами зовнішнього середовища та визначають ступінь інвестиційної привабливості певної території.

1. Природні умови. Вони є важливим фактором, який визначає первинний інтерес до певної території. Загалом це означає наявність природних ресурсів (корисних копалин, гідроресурсів, лісів, пасовищ). У туристичній сфері найбільше значення мають близькість до традиційних об'єктів рекреації (море, озеро, гори), які самі по собі справляють рекреаційний вплив на людину. Вкладення коштів у туристичний бізнес має забезпечувати рентний дохід, опосередкований продажами туристичного продукту. При цьому інвестор має вкладати менше коштів у рекламу та інші інструменти стимулювання продажів.

2. Соціально-політичні умови. Важливу роль у забезпеченні інвестиційної привабливості територій має соціально-політичний стан. Для інвестора це виявляється в специфіці правової системи, яка оточує інвестора, та ставленні суспільства до базових категорій, які пов'язані з підприємницькою діяльністю (приватна власність, керівництво, праця, майновий статус, ієрархія тощо). У регіонах, де існують незалежні одна від одної політична та правова системи, інвестори виявляють найбільшу активність. Сприятливі со-

ціально-політичні умови складаються з неможливості конфіскацій і реквізицій, захисту від незаконних дій конкурентів, дотримання прав робітників та роботодавців тощо.

3. Культурні умови. Ідеться про культуру відносин, підприємництва, праці та споживання. Під поняттям “культура” ми маємо на увазі поведінку людей, їх здатність до вирішення тих чи інших життєвих проблем тим чи іншим способом, реакцію на зміни в зовнішньому середовищі тощо. Більшість провідних концепцій сучасного інституціоналізму вважають основою економічних явищ поведінку людей, тобто схильність людей діяти шаблонно в тих чи інших ситуаціях, формування матричного мислення, коли людям за допомогою медійних засобів або традиційного виховання нав'язують модель поведінки та ставлення до певних суспільних явищ.

Інвестиційна привабливість складається з економічних факторів, які зводяться до традиційного співвідношення витрат та ймовірних прибутків. При цьому необхідно зважувати на часовий фактор, тобто “витрати – сьогодні, прибутки – завтра”. Інвестиція стає витратами в разі її остаточної невдачі, коли інвестор втрачає об'єкт інвестування. Інвестиція є перетворенням капіталу на іншу форму, однак витрати інвестора виникають на певному етапі життєвого циклу проєкту. Для інвестора важливо те, якою буде вартість об'єкта на етапі зрілості проєкту, тобто в період, коли доходи будуть значно перевищувати витрати протягом тривалого часу. Якщо вартість об'єкта інвестування буде вищою, ніж сума інвестицій, та середовище дасть змогу реалізувати об'єкт інвестицій як середньоліквідний (тобто протягом року), інвестиції є доцільними.

Інший аспект – можливість об'єкта інвестування отримувати прибуток. У туристичній сфері саме ця можливість найбільше залежить від решти обставин. Прибуток забезпечується об'єктивними факторами, серед яких зовнішні та внутрішні. Причому в зовнішніх факторах велика увага приділяється природній складовій, для подолання якої потрібні додаткові інвестиції.

Важливим є вплив ризиків на проєкт – наскільки великою є ймовірність втрати об'єкта інвестицій, неотримання прибутків тощо.

Співвідношення всіх факторів зумовлює певне рішення інвестора, та їх очевидно сприятливе сполучення дає підставу говорити про інвестиційну привабливість.

Інвестиційна привабливість туристичної сфери потребує постійної підтримки з боку місцевого самоврядування та державних органів. В Україні туристична сфера приваблює доволі обмежене коло місцевих підприємців. Існують декілька сценаріїв інвестиційного проєкту. Перший полягає в тому, що об'єкт інвестицій – туристичне підприємство – прива-

тизується та продається на вторинному ринку. Власником його стає інше підприємство або фізичні особи, які експлуатують цей об'єкт за призначенням. Є позитивний досвід у реалізації таких проектів фізичними та юридичними особами. Досвід різний, однак у більшості випадків власники мають однакову проблему – короткий період курортного сезону та низька тривалість позитивних грошових потоків. Це зумовлює застосування додаткових заходів, які дають змогу забезпечувати економію коштів, які виникають при функціонуванні об'єкта. Іншим варіантом є будівництво нового комплексу на окремій земельній ділянці.

Важливим питанням для інвестора є земля та її правовий статус. В Україні існує жорсткий мораторій на продаж земель іноземцям. Однак при цьому існує певна кількість можливостей закріпити за іноземним суб'єктом земельну ділянку, особливо, що стосується земельних ділянок, які не використовуються сільським господарством.

Для подолання інвестиційного голоду, що виникає з ряду причин, серед яких ключова – земля, необхідно забезпечити систему заходів, які давали б можливість отримати іноземним інвесторам земельну ділянку для будівництва готельного комплексу. Чинне законодавство (Земельний кодекс України) не заперечує володіння іноземними громадянами земельними ділянками. Також необхідним фактором є доступ до енергії та інфраструктури. Чим швидше проходить відновлення інфраструктури, тим більшою стає ділова активність інвесторів-конкурентів. Діяльність місцевої громади полягає в наданні власної інфраструктури підприємцям та використанні інфраструктури, створеної підприємцями в інтересах громадян.

Конкретними заходами для підвищення привабливості туристичної сфери регіону можуть стати: відкриття інформації про об'єкти нерухомості та земельні ділянки, якісна реклама територій, проведення культурно-мистецьких проектів. Під час військових дій та терористичної загрози необхідно мати чітку систему громадської безпеки, що включає систему заходів із запобігання активним діям проти цивільного населення.

Таким чином, туристична сфера є одним з найбільш привабливих напрямів для іноземного інвестування, оскільки головним елементом інвестиційної привабливості є природні фактори. Потреба в коштах для реалізації інвестиційного проекту в туристичній сфері є меншою, ніж у промисловості, з огляду на меншу складність засобів виробництва. Також туристичний бізнес не потребує високої кваліфікації технічного персоналу. Органи місцевого самоврядування найбільше зацікавлені в розвитку туристичної інфраструктури, оскільки потік відвідувачів з

інших регіонів та країн є мультиплікатором процесів у місцевій економіці. Кожен відвідувач з іншого регіону має видатки, які утворились у результаті його життєдіяльності на території, що приймає. Ці видатки компенсуються його доходами, походження яких перебуває за межами території, що приймає. Валовий регіональний продукт, таким чином, збільшується на суму послуг, які отримав відвідувач з іншої території.

Для залучення нових іноземних інвестицій необхідна активність органів місцевого самоврядування з іншими суспільними інститутами: підприємницькими об'єднаннями, кластерами, навчальними та науковими заходами. Ця співпраця має складатись з потужної інформаційної підтримки та ініціативи місцевих компаній щодо залучення нових партнерів. Необхідно дуже чітко розмежовувати портфельних інвесторів, які присутні тільки в країнах або системах, де функціонує ефективна фондова біржа, та прямих інвесторів, які створюють підприємство або купують корпоративні права з метою участі в управлінні підприємством. Успішний інвестиційний проект, який реалізований в Україні, будується на декількох факторах, найбільш важливими з яких є: участь інвестора в управлінні підприємством та перенесення на територію управлінського досвіду, технологічних знань та корпоративної культури; знання та адаптація до чинних реалій, готовність адаптуватись до змін у внутрішній структурі підприємства. У туристичній сфері успішними в тривалому періоді можуть бути підприємства, які входять до широких мереж та підтримуються компанією за рахунок певної кількості успішних проектів у суміжних галузях, наприклад, у металургії. Для металургійних компаній об'єкти туристичної інфраструктури розглядаються як додаткове джерело доходів та можливість соціальної підтримки робітників. Така практика існування об'єктів соціально-культурного призначення при металургійних та інших промислових підприємствах існувала із часів Радянського Союзу та в деяких випадках збереглася до сьогодні. При цьому рентабельність цих проектів невелика або негативна на всіх етапах життєвого циклу проектів. Крім того, увага менеджменту сконцентрована на основному виробничому процесі, тому фінансування туристичної діяльності та управління об'єктами, які не пов'язані із виробництвом, здійснюються за залишковим принципом.

Для інвестора, який потенційно зацікавлений в об'єкті, принципово важливими є такі питання:

1. Ринкова привабливість об'єкта – чи існує потреба споживачів у продуктах, які пропонує підприємство. Для цього з'ясовують кількісні та якісні показники клієнтської бази й умови, які впливають на її розширення. Для

туристичної сфери це певна кількість клієнтів з визначеними фінансовими можливостями та потребами. Наприклад, курорти Азовського моря мають явний недолік – коротку тривалість сезону. Це означає обмеженість обороту, яка компенсується місцем розташування курортів поблизу великих промислових регіонів.

2. Наявність і доступність ресурсів та умовних факторів виробництва. Для туристичної сфери це природні фактори (суто природні, історичні та культурні), гроші, які виступають як основний засіб виробництва.

3. Стабільність правової системи, що забезпечує захист особистих людських та майнових прав людини, підприємця. У цьому аспекті існує потреба прецеденту щодо реальної підтримки прав.

4. Визначеність земельних питань, тобто відкритість інформації про наявність земельних ділянок, відкритість та законність процедур їх продажу.

IV. Висновки

На рівні виконавчих органів місцевого самоврядування існує необхідність у створенні системи реєстрації об'єктів інвестицій, враховуючи земельні ділянки, нерухомість, підприємства, об'єкти інтелектуальної власності. Об'єкти інвестицій мають бути зареєстровані в єдиній базі даних, доступ до них має бути відкритий будь-якому користувачеві. Реєстрації має передувати робота експертних груп, які мають проаналізувати

майно та інші активи, що належать територіальній громаді, визначити їх ціну й сформулювати пропозицію щодо продажу або подальшої експлуатації. До реалізації подібного реєстру можуть долучитись приватні власники об'єктів, які можна пропонувати на вторинному ринку.

Створення реєстру об'єктів інвестицій зумовить інтерес до регіону й конкретних об'єктів інвестування та дасть змогу розширити ресурсну базу місцевого самоврядування за рахунок створення нових робочих місць, пропозиції нових продуктів і створення додаткових надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Список використаної літератури

1. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : підручник / І. О. Бланк, Н. М. Гуляєва. – Київ : КНТЕУ, 2003. – 398 с
2. Горбачова Ю. І. Інвестиційний клімат та чинники його формування [Електронний ресурс] / Ю. І. Горбачова. – Режим доступу: <http://eprints.ksame.kharkov.ua/20-95/1/151-157.pdf>.
3. Про інвестиційну діяльність : Закон від 18.09.1991 р. № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
4. Foreign Direct Investment, United Nations Conference on Trade and Development [Electronic resource]. – Mode of access: www.unctad.org/.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2014.

Биколов Д. Т. Повышение органами местного самоуправления инвестиционной привлекательности туристической инфраструктуры южных регионов Украины

В статье описаны механизмы повышения привлекательности туристической инфраструктуры регионов Украины. Рассмотрены конкретные мероприятия и проекты, необходимые для увеличения инвестиционной привлекательности объектов туристической инфраструктуры.

Ключевые слова: инвестиции, туристическая инфраструктура, предприятие, прибыль, услуги, местное самоуправление.

Bikulov D. Stimulation Local Authorities of Investment Attraction of Touristic Infrastructure of Southern Regions of Ukraine

This article describes the mechanisms enhance the attractiveness of tourism infrastructure in Ukraine.

At this stage almost every region of Ukraine has some elements that can attract visitors from around the world. These elements – natural, historical, cultural attractions, places of interest or which could potentially be of interest to visitors from other places. There are a number of economic and social factors that can support such interest from visitors.

This price level, the ratio of the population, climatic conditions of different events, concomitant cases – all of which increases comfort and expediency of rights in the territory.

The presence of a sufficient number of foreign visitors contribute to economic development of the area encourages participation of foreigners in joint projects generally increases the economic and social level of the local community.

At the same time, a necessary factor for the development of tourism infrastructure is an investment that is capital that will create new infrastructure. We examined the specific actions and projects that are needed to increase the investment attractiveness of tourist infrastructure facilities.

Key words: investments, enterprise, profit, services, touristic infrastructure, local government.